

Natuurvereniging Hollandse Delta
KvK 40345744
Secr. P. Vermaas
Schudegge 17
3224BP Hellevoetsluis

Tevens per email verzonden: bwt-juridischezaken@rotterdam.nl

Aan het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam
Stadsontwikkeling/afdeling Bouw- en Woningtoezicht/Team JZ
Postbus 6575
3002 AN Rotterdam

Kenmerk: OMV.20.06.00433

Betreft: Zienswijze Ontwerpbesluit Windpark Maasvlakte 2

Hellevoetsluis, 8 december 2020.

Geacht college,

Met belangstelling heeft de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) afdeling Hollandse Delta kennis genomen van de met ingang van 30 oktober 2020 ter visie gelegde ontwerp besluiten met betrekking tot het Windpark Maasvlakte 2 tot het verstrekken van een vergunning op grond van de Wet Natuurbescherming (inclusief MER), een ontheffing op grond van de Wet Natuurbescherming, een vergunning op grond van de Waterwet en een omgevingsvergunning op grond van de Wet Algemene Wet Bepalingen Omgevingsrecht (Wet Wabo).

In dit schrijven wordt onze zienswijze op alle vier genoemde besluiten gegeven. Uw college coördineert de vergunnings- en ontheffingsprocedure. Onze zienswijze wordt om die reden integraal bij uw college ingediend. Voor zover rechtens nog noodzakelijk verzoeken wij u deze zienswijze aan het ter zake bevoegde gezag te doen toekomen.

De **KNNV Hollandse Delta** (tot voor kort: Voorne) is een regionale natuurbeschermingsorganisatie die dit jaar 90 jaar bestaat en onder meer veel onderzoek verricht in natuurgebieden in de Hollandse Delta. Het aan het plangebied grenzende Natura 2000-gebied de Westplaat wordt bijvoorbeeld al 40 jaar lang op broedvogels en watervogels geïnventariseerd. Van deze en andere onderzoeken worden regelmatig rapporten en tijdschriftartikelen gepubliceerd.

Het project voorziet in de oprichting van 22 windmolens met een gezamenlijk vermogen van ruim 100 MW op de zeewering (buitencontour) van de Maasvlakte 2. Het vigerende bestemmingsplan maakt de bouw van windmolens mogelijk en verplicht tot de bouw van een deel van deze molens op het strand van de Maasvlakte. Dat valt ernstig te betreuren, mede vanwege het feit dat recreatie in dit gebied daardoor minder goed of helemaal niet mogelijk zal zijn. Daardoor dreigt de recreatie zich richting de natuurgebieden te verplaatsen of daar voor extra onrust te zorgen. Wij komen daar nog op terug. Het plangebied grenst aan Natura 2000-gebied en zal nadelige effecten op dit natuurgebied en erin voorkomende soorten (kunnen) hebben. Ook daar komen we nog op terug.

De locatie

De locatie van de molens is onder meer gepland op een plaats waar de KNNV gedurende de voor- en najaarstrek vogeltrektellingen uitvoert. Deze tellingen maken onderdeel uit van een landelijk dekkend netwerk van vogeltrekposten. De oprichting van deze molens brengt met zich mee dat de telpost op de Maasvlakte verplaatst zou moeten worden. Onduidelijk is of en op welke wijze deze telpost verplaatst kan worden naar een plaats waar de tellingen blijvend een vervolg kunnen krijgen. Evenmin is duidelijk wie de kosten die daaraan zijn verbonden vergoedt. Daar kan de KNNV uiteraard niet mee instemmen. Wij houden de initiatiefhouders aansprakelijk voor deze kosten. Wij zouden ons kunnen voorstellen dat deze post in vergrote vorm wordt verplaatst naar een plaats op de harde zeevering nabij de radarpost.

Kitesurfen en overige recreatie

Een aantal molens is gesitueerd in of op het strand van de Maasvlakte. Dat zal niet alleen er voor zorgen dat de daar foeragerende vogelsoorten daar niet langer terecht kunnen (denk bijvoorbeeld aan een soort als de drieteenstrandloper), maar ook dat recreatie hier feitelijk nagenoeg onmogelijk wordt. Dat geldt ook voor de gevolgen van de molens die op de zeevering geplaatst zullen worden.

In het MER wordt het recreatieve gebruik van het strand besproken. Gesteld wordt dat er weinig belemmeringen worden voorzien voor het recreëren van de molens op locatie. Uitgebreid aandacht wordt gegeven aan de risico's van het kitesurfen op de plek waar de windmolens gepland zijn. Een veilige afstand van minimaal 1.800 meter tussen de kite-surfer en de windmolens wordt aangehouden. In 28.OMV - Bijlage 15.0 - Milieueffectrapport Windpark Maasvlakte 2 wordt op bladzijde 20 gesteld dat (citaat) : *“Aanvullend is het denkbaar om bij het niet langer toestaan van kitesurfen ter hoogte van het extensieve strand, de mogelijkheden voor kitesurfen elders te verbeteren door bijvoorbeeld bestaande kitesurfgebieden te formaliseren, meer mogelijk te maken ter hoogte van het intensieve strand of eventueel voorzieningen te treffen om kitesurfen op een overige (bestaande) locatie uitdagender te maken”*. De KNNV is van oordeel dat op voorhand duidelijk dient te zijn wat verplaatsing van het kitesurfen en/of andere vormen van recreatie precies betekent. Waar vinden de verbeteringen plaats? Waar bestaan die verbeteringen uit? Hoe zal een en ander geformaliseerd worden? Welke plaatsen worden uitdagender gemaakt? De effecten van deze maatregelen op natuur en landschap moeten op voorhand duidelijk en toetsbaar zijn. Negatieve directe c.q. indirecte effecten op Natura 2000-gebieden c.q. daarin voorkomende soorten moeten worden voorkomen.

Met een verplaatsing van de kitesurf activiteiten naar een andere locatie die een verhoging van de recreatieve druk op deze gebieden/soorten zouden kunnen hebben, kunnen wij niet instemmen. Opvallend is dat in de argumentatie in het MER bij verplaatsing van de recreatie naar elders niet wordt gesproken over de gevolgen van recreatie voor de reeds aanwezige natuur langs en op het Noordzeestrand en in de aangrenzende Natura 2000-gebieden.

Naar aanleiding van de informatie die beschikbaar is met betrekking tot de inrichting en uitvoering van het Windpark Maasvlakte 2 is het ons opgevallen dat Eneco zegt aandacht te hebben voor de gevolgen van de bouw van het windpark voor natuur en recreatie. Er zijn verschillende voorlichtingsbijeenkomsten geweest waarbij Bureau Waardenburg en RWS hebben verwezen naar onderzoek van de mogelijke gevolgen voor de natuur en plannen voor een zodanige inrichting van het Windpark dat hiermee rekening gehouden wordt. Tijdens deze voorlichtingsbijeenkomsten heeft Eneco, bij monde van mevrouw Quak, aangegeven dat er meer aandacht voor de natuur gegeven zal worden dan strikt wettelijk vereist is. Wij waarderen deze intentieverklaring uiteraard, maar zouden het geruststellender vinden als dit algemene voornemen reeds nu vorm aanneemt en leidt tot concrete besluiten en afspraken.

De gevolgen van de windmolens voor de avifauna

Het aangrenzende kustgebied wordt op allerlei manieren benut als habitat van een scala aan zee- en kustvogels. Het Windpark gaat risico's opleveren voor trekvogels en vleermuizen.

In het MER-onderzoek en de toelichting daarop door Bureau Waardenburg is aangegeven dat het mortaliteitsrisico bij de meeste vogels onder de wettelijke norm van 1% blijft. De getallen en percentages die in dit onderzoek genoemd worden zijn tot stand gekomen door uitgebreid statistisch- en praktijkonderzoek naar de effecten van de bouw en ingebruikneming van het Windpark. Er wordt gerefereerd aan de mogelijkheid om gebruik te maken van een stilstandsvoorziening.

In het rapport van Bureau Waardenburg 46.Wnb - verg - Bijlage 5 - Natuurtoets WP MV2 inclusief bijlagen wordt een overzicht gegeven van vogelsoorten waarvan al of niet de kwaliteit van het leefgebied zou kunnen afnemen. Hierbij is uiteraard gekeken naar het directe gevolg van de aanleg van het Windpark. Dat er voor een aantal van deze soorten een indirect negatief gevolg te voorzien is door de verschuiving van de recreatiedruk, is een punt van grote zorg. In het genoemde rapport staat bijvoorbeeld bij de scholekster (blz. 149/150):

De omvang en kwaliteit van het leefgebied in het plangebied zal naar verwachting afnemen door de ingebruikname van terreinen die thans worden gebruikt als broedgebied, alsmede door het verdwijnen van rustgebied in de vorm van onverstoorde zandplaten en oevers, met name in de Prinses Alexiahaven.

Naast het afnemen van leefgebied in het plangebied zal er, zonder adequate beschermende maatregelen, ook vermindering van leefgebied optreden in de Voordelta door de verplaatsing van de recreatiedruk. Hetzelfde geldt voor een aantal andere soorten die in de Natuurtoets niet in de categorie van nadelig beïnvloede leefomgeving (binnen het plangebied) vallen, desondanks achteruit zullen gaan.

In de bijlage 58. Wnb - ont - Bijlage 5 - Natuurtoets WP MV2 incl. bijlagen wordt een aantal vogelsoorten gerubriceerd als niet broedend in het plangebied. Een van de broedvogelsoorten die wel genoemd wordt in Natura 2000-gebieden in de omgeving is de strandplevier in het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek (blz. 18). Tijdens de lockdownperiode in het voorjaar van 2020 bleek dat het strand van het plangebied wel degelijk de potentie heeft om voor deze vogel een geschikt broedhabitat te leveren. Toen de lockdownmaatregelen versoepeld werden, kwam de recreatie weer op gang en werd de rust ter plekke weer verstoord, waardoor de broedpogingen van bijvoorbeeld de strandplevier mislukten.

Aan de zuidrand van de Tweede Maasvlakte heeft zich een broedkolonie dwergstern (40 paar) en een aantal broedparen bontbekplevieren gevestigd. Op de Westplaat-Sluffer is sinds 2017 sprake van broedpogingen door dwergsterns. Binnen het Natura 2000 – gebied werden in 2017 43 broedpaartjes geteld. Hier broedden ook bontbekplevieren en scholeksters. In 2018 broedden dwergsterns en bontbekplevieren in dit gebied, (Walbroek H. (2020), Dwergsterns en andere strandbroeders in het Deltagebied, De natuur in de Hollandse Delta in 2019, Jaarboek 2019. KNNV afd. Voorne).

Bontbekplevier en dwergstern staan op de zogenaamde Rode Lijst (2018) en zijn schaars tot zeldzaam in Nederland. De bontbekplevier is kwetsbaar (300-360 broedpaar in Nederland). Dat geldt ook voor de dwergstern met een aantal broedparen van 620-925 eveneens kwetsbaar. Beide soorten zijn gevoelig voor verstoring en afhankelijk van ongestoorde, kale en zanderige gebieden. De vorming van een strandreservaat waar zij ongestoord kunnen broeden is meer dan noodzakelijk. Zie ook ons tijdschrift *In de Branding*, 2020/3 pag.13-14) Ook de bedreigde strandplevier (landelijk nog 120-160 broedpaar) zou hier haar broedhabitat kunnen vinden. Elders op het strand van Voorne is dat inmiddels ook het geval. Beschermingsmaatregelen (geen verstoring bijvoorbeeld) blijken daarbij onontbeerlijk te zijn.

Doordat het Windmolenpark een veiligheidszone nodig heeft, zal naar alle waarschijnlijkheid de recreatie opschuiven naar de voor de natuur verstoringsgevoelige randzones. De ontwikkeling van Windpark Maasvlakte 2 heeft derhalve invloed op natuur en recreatie in een groter gebied dan de planzone alleen. De plaatsing van de windmolens heeft een domino-effect en daarom zal er een betere zonering moeten worden vastgesteld voor de gebruiksfuncties van de ruimte.

Daarbij wijzen wij er ook op dat volgens vaste rechtspraak bij de beoordeling van de vraag of een project significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied de gevolgen niet slechts moeten worden gezien ten opzichte van de aanwezige arealen van een habitattype of het aanwezige leefgebied van een soort. Gevolgen die een ontwikkeling heeft voor verbetering- of uitbreidingsdoelstellingen van habitattypen of soorten dienen eveneens bij een dergelijke beoordeling te worden betrokken (ECLI:NL:RVS:2016:864 en ECLI:NL:RVS:2018:794). Deze gevolgen zijn in het

aan het plangebied grenzende Natura 2000-gebied aan de orde bij soorten als de dwergstern, strandplevier en bontbekplevier.

De KNNV meent dat de noodzakelijke rust gecreëerd zou moeten worden door middel van de vorming van een strandreservaat aan de zuidzijde van het Maasvlaktestrand. Er ontstaat dan een "veiligheidszone" tussen het recreatiegebied en de Westplaat/Hinderplaat.

Een kolonie dwergstern heeft zich al op de zuidzijde van de Maasvlakte 2 gevestigd. Soorten als strandplevier en bontbekplevier zouden zich hier ook kunnen vestigen. Het gebied zou beheerd kunnen worden door de Stichting het Zuid-Hollands Landschap, die de Westplaat thans al in beheer heeft.

De aanleg van een broedeiland voor de kust van Voorne zou deze waarborgen ook kunnen bieden. Ook dan dienen deze waarborgen in alle opzichten te worden gegarandeerd, zodat recreatief gebruik ook hier onmogelijk is. Geomorfologisch onderzoek zal moeten uitwijzen of een dergelijk eiland is te realiseren.

De Westplaat is ook een bekend rust- en foerageergebied voor talloze vogels. Voor dit gebied rusten bij laag water tientallen zehonden op de Hinderplaat. Verstoring van dieren die in deze gebieden verblijven gebeurt nu al regelmatig doordat windsurfers al dan niet opzettelijk in de buurt komen. Ook hieruit kan geconcludeerd worden dat de huidige gebruiksvormen van de buitencontour van de zeekering en het recreatieve gebruik van de Voordelta van invloed zijn op de natuurwaarden van het gebied.

Instandhoudingsdoelstellingen/negatieve effecten vogelpopulaties

In de bij de vergunningaanvraag gevoegde rapporten wordt geconcludeerd dat er, als er van de 1% mortaliteitsnorm wordt uitgegaan, geen wezenlijk negatieve ontwikkelingen zijn te verwachten. Ten aanzien van de aalscholver wordt een slag om de arm gehouden. Zoals hiervoor al wordt beschreven, menen wij dat soorten als dwergstern en bontbekplevier wel degelijk risico's lopen, maar dan vooral als gevolg van de indirecte gevolgen van het windpark (verplaatsing van de recreatie).

Wij vragen voorts aandacht voor de gevolgen van het project voor de drieteenstrandloper. Deze soort broedt niet in de Voordelta c.q. de Westplaat, maar verblijft er wel gedurende de trekperiodes en de winter in grote getale. In de zomer ruit de soort ook in het gebied. Met enige regelmaat wordt zelfs de 1% norm van de Oost Atlantische (levende) populatie overschreden. Nederland heeft daarmee een bijzondere verantwoordelijkheid voor de drieteenstrandloper, mede op basis van de Conventie van Bern (1979). Ook volgens de tellingen van de KNNV komt de soort met hoge aantallen op de Westplaat voor, met overschrijding van de 1% norm. Door de ontwikkeling van de recreatie zou de populatie flink verstoord worden c.q. slachtoffer van de windmolens kunnen worden. Kleine soorten vliegen volgens Bureau Waardenburg bijna altijd laag en zouden daardoor minder gevoelig zijn voor aanvaringen. De radar werkt echter minder goed bij zwermen kleine vogels. Voor ons staat daarmee niet met de vereiste zekerheid vast dat de drieteenstrandloper geen mortaliteitsrisico van 1% of hoger zal lopen.

Het monitoren van het verloop van de aanvaringsslachtoffers ondersteunt de KNNV. Op voorhand dient duidelijk te zijn wat er gebeurt als er onverhoopt veel slachtoffers zouden vallen en op welke wijze dan verdere slachtoffers worden voorkomen c.q. natuurcompensatie plaatsvindt. Een periodieke evaluatie van de effecten voor de natuur en rapportage ware nu al te garanderen. Wij worden ook graag betrokken bij vervolgonderzoek naar deze mortaliteit.

In 46.Wnb - verg - Bijlage 5 - Natuurtoets WP MV2 incl. bijlagen (blz.128 en 143) wordt ook het cumulatieve effect van aanvaringen genoemd. Ook die zou binnen de norm blijven. Wij menen dat er reeds thans afspraken nodig zijn voor het geval er toch sprake zal zijn van cumulatieve effecten van alle windmolens langs de Nederlandse kust, dat wil zeggen alle molens tussen het Waddengebied en Zeeuws Vlaanderen bij elkaar opgeteld. Wat voor maatregelen zullen er dan worden getroffen? Op welke wijze zal dat überhaupt in beeld worden gebracht? Zullen er dan molens worden stilgezet en waar?

Stilstandsvoorziening

Deze voorziening juichen wij toe. Reeds nu dient duidelijk te zijn wanneer en op welke wijze daarvan gebruik wordt gemaakt als ook wie het besluit neemt om de een of meerdere molens stil te zetten. Garanties zijn daarbij essentieel.

Aanleggen corridor

De KNNV bepleit te onderzoeken of het mogelijk is om een windmolenvrije corridor voor (trek-)vogels op de Maasvlakte te ontwikkelen. Daarbij denken wij aan een strook die aantrekkelijker moet zijn voor vogels dan de delen van de Maasvlakte waar windmolens staan. De corridor zou bij voorkeur de verbinding moeten vormen tussen de duingebieden van Hoek van Holland en Voornes Duin. Massale vogeltrek in de herfst vindt door stuwing vooral plaats in een betrekkelijk smalle zone langs de kust. Onze waarneming is dat veel trekvogels (zoals spreeuwen, lijsterachtigen, houtduiven, vinken et cetera), die bij Hoek van Holland de Nieuwe Waterweg oversteken rechtdoor over de Maasvlakte vliegen. Deze strook is nu nog vrij van windmolens. Door deze strook aantrekkelijk te maken met kruidenrijk grasland en zo hier en daar een bosje zullen veel slachtoffers voorkomen kunnen worden.

Verven van de wieken.

Volgens het Noorse Institute for Nature Research in Trondheim zou het **verven** van de wieken meer zichtbaar contrast opleveren, wat de vogels eerder afschrikt. De Noorse wetenschappers zien dat bevestigd na experimenten in het Noorse windmolenpark van Smøla. Daar kwamen jaarlijks zes tot negen zeearenden om het leven door aanvaringen met een van de 68 windmolens, een gevoelige tik voor de populatie. Verven leidde daar tot 70 procent minder vogelaanvaringen. Wij vragen ons af of een dergelijke voorziening is overwogen c.q. zou kunnen worden toegepast als het park tot stand zou komen.

CONCLUSIE:

De KNNV afdeling Hollandse Delta is van oordeel dat de onderhavige vergunningen c.q. ontheffing niet verstrekt dienen te worden, althans zo lang de hierboven omschreven nadelen niet worden opgeheven c.q. voldoende en met afdoende en te controleren garanties zijn gecompenseerd. De totstandkoming van het Windpark zal met zekerheid leiden tot het onmogelijk worden van enkele vormen van recreatie zoals het kitesurfen. Die recreatie zal verplaatst worden naar gebieden in de nabijheid van de Maasvlakte, die thans in hoofdzaak natuurbestemmingen hebben, zoals bijvoorbeeld de Natura 2000-status. Dat zal negatieve gevolgen hebben voor de grote natuurwaarden van dit gebied. De KNNV meent dat deze negatieve gevolgen op voorhand moeten worden uitgesloten en niet pas achteraf, na de totstandkoming van het windpark. Kitesurfen elders in deze gebieden of aan de randen van natuurgebieden dienen te worden uitgesloten.

Op de zuidpunt van de Maasvlakte ware een strandreservaat te vormen waar verschillende Rode Lijst soorten als bontbekplevier en dwergstern ongestoord kunnen broeden. De rust zou onder meer versterkt kunnen worden door een zonering van het gebied waarbij recreatief gebruik wordt uitgesloten. Een verschuiving van het huidige recreatieve gebruik naar de zuidkant van de Maasvlakte dient te worden uitgesloten, onder meer door het weg bestemmen van dit gebruik.

De aanleg van een broedeiland voor de kust zou deze waarborgen ook kunnen bieden. Ook dan dienen deze waarborgen in alle opzichten te worden gegarandeerd, zodat recreatief gebruik ook hier onmogelijk is. Geomorfologisch onderzoek zal moeten uitwijzen of een dergelijk eiland is te realiseren.

Wij missen ook een voorstel voor de route die wordt gevolgd als de mortaliteit onverhoopt hoger dan 1% per soort of cumulatief zal uitvallen. Concrete afspraken zijn nu al nodig en zouden als voorwaarde aan de vergunningen moeten worden toegevoegd

De huidige trektelpost van de KNNV op de Maasvlakte dient te worden verplaatst naar een duurzaam te gebruiken nieuwe locatie. De kosten daarvan dienen door de vergunninghouder te worden betaald en als voorwaarde in de vergunning(en) te worden opgenomen.

De KNNV behoudt zich tot slot het recht voor deze zienswijze nog nader aan te vullen.

Wij zullen onze zienswijze graag nader toelichten en verzoeken u de goede ontvangst van dit schrijven aan ons te willen bevestigen.

Met vriendelijke groet,

Th. M. Briggeman
Voorzitter

P. Vermaas
Secretaris

Bijlagen: Jaarboek 2019 KNNV afd. Voorne
In de Branding, 2020/3